

החיל עין את נפשו. יוסיפן קרמוניות ים, רי. ובצניעו למלכה המית את רוב הספרדן. יוסיפן שם טיו ומוזכר גם בהתלמוד. ומכל זה נראה ששני הספרים חנוך ויובלים, יצאו מיד מחבר אחד⁶). הוצא לנו מכל זה:

(א) שבני ישראל מנו ללכנה כל ימי שבתם בארצם וגם בזמן הבית השני. (ב) שבמשך הבית השני קבעו המועדים עפי' הכללים שלנו כדי שהפסח יהיה בתקופת ניסן ובטיו בחודש. ועברו את השנים לעת הצורך.

(ג) שבסוף הבית השני כבר היו מחזורים כן ה' וז' שנים, מה שמורה על היות החשבון בעבור השנים כבר מצוי בידי החכמים. —

(ד) שמחבר הס' חנוך והס' יובלים היו אחד מלכות הורדוס, ושנאפי' שידע שיש מחזורים שונים, בבין לא ידע החשבון שלהם, והאמין שיתקן הרבה עני' שמתן.

אברהם עפשטיין.

לקיים דברי הרמ"ם בם הראשונים והאחרונים.

הרמב"ם כתב (בפי' מהלכות שבת, ה"ב): המציאה לא יתן לנכרי אלא מוליכה בפתות פחות מדי' אמות; וכי' עוד הרמב"ם (שם, פ"ב, ה"ו). ועי' שם ושם בנ"ב. ושאלו חכמי לוגיל להרמב"ם ז"ל, (ומכאן בתשובת הרמב"ם סי' מ"ג, ובמגדול עז, ומ"ס שם): והלא בנ"ב בשבת (דף קנ"ג, א') משמע להדיא להפוך שלא התירו חכמים לגבי מציאה בשום ענין כלל? והשיב להם הרמב"ם ליישב דבריו הראשונים שזה שחלק רבא בשבת שם, בין כיסו למציאה, לא אמר אלא אלא המציאה לנכרי או להניחה על החמור, אבל להוליכה פחות מדי' לא, וע"ש באורך. — והנה ראיתי חכם גאונים כותבים כמתנבאים כי הרמב"ם ז"ל שבת מקור הדין מדברי עצמו בתבואו בעת כתבו תשובתו לחכמי לוגיל ולכך חזר בו, ובאמת צדקו דבריו הראשונים בתבואו, ובמעט כל הגאונים האחרונים הסכימו לדעת אחת אשר מקורי דברי הרמב"ם הראשונים בהלכות שבת, הם מפרשים וערוכים בנ"ב דעין (דף ע', א') דאמרינן שם: ואי משום שבתא, דאמר רבא אמר לי איסור נזירא כי הוינן בארמיותן אמרינן יהודאי לא מנשרי שבתא, דאי מנשרי שבתא, כמה כיסו קא משתכחי בשוקא [אי לא הרישאלים מנכיהון ונטולין בשבת, כי' בספר רמב"ם אלעזרי]. ולא ידע דסבירא לן כר' יצחק, דאזי יצחק המוצא כ"ס בשבת מוליכו פחות פחות מדי' אמות. הרי להדיא מבואר דבמציאה מותר להוליך פ"ס כד"א, ואפילו במציאה דלא אתי לידה, דאל"כ, אך נטולין כיסן שמוצאין בשוק ומוליכין פ"ס כד"א? וכי' הנרא' ז"ל בשו"ע אלה (סי' רס"ז, סי' ח'), וביותר באור כתב שם המבאר לבאר הנרא', ידידי הגאון ר'א לנרא נ"י מהוראנא בספרו רמב"ם אלעזרי שם; ומעם הפוסקים החולקים על הרמב"ם, כתב הנרא' שם, דהם מפרשים כונת הנ"ב בעין כך: דמעיקרא תמה מדוע לא משתכחי כמה כיסו, היינו מה שמוציאין הישראלים בשבתה ובשנה מבתיהם, ויתודע להם זאת בהיותם ברה"ה, הנה להם להשליך הכיסים ברה"ה, ולא להוליך זאת ברה"ה? ועין אבר, והשתא נראה לה, דיסכחו על ר' יצחק. דאמר המוציא כ"ס ברה"ה, ומפרשים ההינו שמוציא כ"ס מרה"י לרה"ה בשנה נזכר, מותר לו להוליך הכיס פחות מדי'; אבל באמת פשטא דלישנא דהמוציא, משמע דמצא מציאה, ועוד דלהמפרשים קשה, דאך שיד לחמיה דלא משתכחי כמה כיסו, ומהיכא תיתי לומר דישאל יוציא כעוה וכיסים בשבת מרה"י לרה"ה בשנה? אבל להרמב"ם נראה, דתמה איסור נזירא: והלא איא שלא יפול איזה כיסים מנכרים, ואם היו הישראלים משמרים שבת, הלא היה משתכח

⁶ ראה Rönseh Buchd. Jubiläen 408 ff. שסביא הרבה דברים ס'.

חנוך השווים לס' יובלים.

זה המצא? וכן אמר דימכמו על ר' יצחק דמצא ויכלו להולך פ"ס מרא. וע"ש
 אחר, וכן גם הרב בעל "קרבן נתנאל" בשבת (ר"ש פ' טו שהחשך, ברא"ש אות
 כ"ה ח"ל בקצה): דכל המפרשים חלקו על הרמב"ם, וכבר נשאל מחבמי לוגל,
 והרב ז"ל, ובחרו לו שד"מב"ם בנה בנן יסור דין זה מרא שמעתא דעין הגיל,
 והרמב"ם שם בנדבא שלנו. המצא בלא יוד, כי ונשתתב מדרמב"ם מקום מוצא
 וכתב מה שכתב, אבל נוסדה כל הפוסקים היתה "המוציא" בידו, והוא לשון המצא
 וכן תלמי וכן הקין עוד הפעם כדברים האלה בספרו "גתיב חיים" (תנרפס אצל
 הוצאת אר"ה, בס"ר רס"ו) וע"ש ושם; וכ"כ הרב בעל "אלהו רבא" בשו"ע אר"ה (ס"ו
 וכן סק מ"ה) מדעת עצמו וע"ש; וכ"כ הרב "הפני" באר"ה (ס"ו רס"ו) במשכצות
 (דף ה') מדעת עצמו וע"ש; וכ"כ גם הגאון ר' מנשה מאליע בספרו "אלפי מנשה"
 בחדשי לשבת שם וע"ש; וכ"כ בספר "קהלת יעקב" להגאון ר' יעקב מקארלין ז"ל
 בחדשי ס"ו שבת שם, והאריך שם לתרין דברי הרמב"ם הגיל עפ"י הגמ' בשבת
 (דף י"ג, ב') מסוגיא דיה דבר, דקרי לה נזירה, וקאמר התם: אף כי שיהשך לו
 חך נזק מיסו כי בו ביום נזרו וכי וע"ש באורך, ואזכיר מביא ההוכחה משם
 ודף בגין הגיל מדעת עצמו וע"ש; והנה ממש כדבריו כתב גם הגאון "החתם
 ספר" (תלק אר"ה ס"ו פ"ב), וגם הוא הביא ההוכחה להרמב"ם מגמ' שבת (דף י"ו)
 הגיל, ואזכיר הביא המקור משם עין הגיל מדעת עצמו וכתב ג"כ בגיל, וס"ם
 הדין: והבדתי על הראשונים שלא עמדו בזה! עכ"ל התחם הל; [אמור הבותב,
 וגם סאס ההוכחה משם שבת (דף י"ז, ב') הוא דחוקה, וע"ש בתת"ס, ואמכ"ל,
 מדעת דבריו של הרמב"ם היה להוציא דינים מגמ' פשוטה, או ברייתא ערוכה,
 אבל לא ממשמעות, וכנודע מכללי הרמב"ם וע"י בספר "יד מלאכי" (תלק ב', כללי
 הרמב"ם את ל"ג ליה) ובש"כ]. —

וכ"כ עוד מדעת עצמו הגאון הפ"ס "במראה הפנים" בירושלמי שבת (ר"ש פ'
 כי שהחשך) וז"ל בקצה: ובענין מצאיה פסק הרמב"ם וכו', ורבו המשיגים עליו
 סק, ואני כתבתי בתבורי דאף שד"מב"ם לא השיב לחבמי לוגל אלא מצד סברא
 במצא כ"י, כיס מבור הוא בדייא דכבריו דעין וכו', ואפשר שד"מב"ם לא זכר
 מה בשעה שהשיבו לו, כמו שהעיד על עצמו באגרותיו שלעת זקנותו ומחמת
 שד"מב"ם שבה מאן יצאו לו הרבה דברים שכתב בתבוריו, והאגרת הזאת כתובה
 בספר המטנה "גובלות התכונה" וכו' וכו' וע"ש. —

והנה כ"כ מצאה חן והשערה הזאת — כי מקורי דברי הרמב"ם הגיל הם
 פנים עין הגיל — בענין המבקרים החדשים, עד כי הוסיפו עפ"י כלל חדש בין
 מלי הרמב"ם: כי לפעמים שבה הרמב"ם מקור דבריו מאן הוציאם, ולכן יתכן אשר
 בנת שאלותיו מקור דבריו, תתר להצדיקם כדברים לא ישעמו גם לחיד נז"כ חפצי
 דין, ובאמת דבריו הראשונים טובים ונכוחים אם ריית והצלה יעמוד להם
 פסאק מקום אחר!! ועמ"ש הרב המבקר הגדול רמ"ש נ"י בתירושו לספר "גתיבת
 קל"ה לדרב רציה קצ"ב מ"ה (דף ס"ט, א, אות ד') וז"ל: ואשובה למכתב הרמב"ם
 אגיד, כי את אשר אמר עם הספר [במכתבו אל הרב הדיין ראלכסנדרוי, ר' פנחס
 ב"ר משולם הרב וז"ל] כי פעמים שבה בעצמו את מקור דבריו, ולא ידע להשיב
 להסב"ל דבר עד שיחפש אחריהם! נוכל למלאות דבריו ולאמר: כי לפעמים אף
 אחר החפוש לא מצא, והשיב לשאליו תשובה בלתי ברורה!! ולראי על הכלל
 הנה הציג שמה בתוך שלשה ראיותיו, את התשובה שהשיב הרמב"ם לחבמי לוגל
 על דבריו (בפ"ס מה' שבת) הגיל, ובאמת מקור דבריו המה בעין (דף ע' א')
 הגיל, והביא את הגויא והקין, וכתב עוד שכן ראה בספר "עין הדין" להגאון
 מדינת אבולעפא (דף ק"ב) שהעיד עין המקור בשם זקנו, וע"ש.

אבל במחכית לא חדש הפעם הרה"ג הרמ"ש כדבריו מאומה, כי בעיקר הכלל
 החדש הגיל כדרכי הרמב"ם כבר קדמו החכם ר"ש בלאך בספרו, "שבילי עולם"
 (ח"ב דף ל"ו) וע"ש מש"כ באורך בנדין, ולפלא על הרה"ג הרמ"ש שלא הזכיר שמו

עיו כלל? ק גם כהדוכתה בהערה (אות ב') ברברי הרב רמ"ש שם, מדרמב"ם (פ"א מה תפילין ומוזוה) קדמו נ"כ הרבם הרש"ב בשב"ע שם, ועיי' באורך! ומלבד כיו בעיקר הערתו ברברי הרמב"ם בהלכות שבת הג"ל, כבר קדמוהו הגאון, "הפני משה" במה"ש וכנ"ל! —

ודנה כמעט כל הגאונים הג"ל כתבו שיש לפרש הגמ' דעיו הג"ל, בין להרמב"ם, ובין לשיטה הפוסקים החולקים עליו, ולהרמב"ם נרסנן שם בעיו, "הוצא" לשון מציאה, ולהגאונים החולקים נרסנן "המציא", לשון הוצאה, ולפי"ז לא נעלמה מכולם הגמ' דעיו הג"ל; וזאת הרב בעל "קדחת יעקב" והחתים החליטו להניסא היא רק "המציא" לשון מציאה, וביתר שאת האריך הגאון הפ"ם ז"ל להחליט כי הניסא הזאת, "המציא" בלא יחד, לשון מציאה, היא העקרת, ובהרמב"ם, ודחה בשתי ידים את הניסא, "המציא" לשון הוצאה, וכתב שלא יתכן בשום אופן לפרש לדעת הרמב"ן והרשב"א החולקים על הרמב"ם את הגמ' דעיו הג"ל בענין הוצאה וכנ"ל ולא כתב שום מעם והוכחה לדבריו, ועיי'. —

ובתשקפה ראשונה היה נ"ל הוכחה ברורה ונאמנה לדברי הגאון הפ"ם ז"ל, ולא יתכן בשום אופן לפרש כפירוש הג"ל, והחולקים על הרמב"ם, יפרשו הגמ' בעיו הג"ל בלשון הוצאה, וכאשר אבאר כזה בקצרה: דנה בכלל החולקים על הרמב"ם בדרך דין הג"ל, הלא הוא גם הרמב"ן ז"ל, ואם נפרש הגמ' בעיו הג"ל גם להרמב"ן, "המציא" כיסו בשבת, בלשון הוצאה, ולפי"ז הא היא היתר נמור בשוכה בשונג ומציא כיסו מרד"י לרה"ר, לחולך פחות פחות מר' אמות, וכנ"ל לפי פירוש הגר"א והרמשי"א והק"י, וכמשכ"ל באורך, וא"כ תקשה לפי"ז משימת הרמב"ן על הרמב"ן עצמו, דהא הלא להדיא כתב הרמב"ן בתירושו למס' שבת (דף קנ"ג, א') דאם שבת בשבת והוציא כיסו לרה"ר או לדרך, לא התירו לו כלום, ואסור למלט בפחות פחות מר"א, דעיקר תקנה זו לא אמרו רק במו שהחשיך לו בדרך, וכ"כ הרשב"א בתירושו למס' שבת בשם הרמב"ן, והובא זה להלכה בשו"ע א"ח (סי' רס"א, סעי' ח'), ועיי' בבאורי הגר"א (סי' מ'), וא"כ סתרי אחריו דברי הרמב"ן עצמו? ועיי' מוכרח מכיו ברברי הגאון הפ"ם הג"ל, דא"א לפרש להרמב"ן את הגמ' דעיו הג"ל עד הוצאה; [ומדו דברי כזה הגני להעיר מה שנפלאתי על ידידי הרה"ר בעל "רמשי"א אליעזר, שכתב בספרו הג"ל (סי' רס"ז סס"ק ט') דעיי' להרמב"ן כ"ש בעיו, "המציא" ב"ס בשבת מוליכו פ"פ מר"א היינו שהוציא מביתו בשונג, א"כ הלא מוכח דגם כזה התירו פחות מר"א עכ"ל, ובמחכית נעלם מאנו משי"כ הרמב"ן עצמו בתירושו וכנ"ל, כן גם דברי הרשב"א הג"ל? ואכמ"ל. אפס! אף שכתבתי כי העיקר הוא ברברי הפ"ם הג"ל, בכל זאת במשי"כ הפ"ם: כי לא נעלם מהרמב"ן ז"ל הגמ' דעיו הג"ל, רק שהוא סכך על הסוגיא שבמקומה כאן בשבת וכנ"ל, במחכית אן הדבר כן, כי הלא לפמשכ"ל עיי' מוכחה דהאמת הוא דאשתמישתיה להרמב"ן ז"ל הגמ' דעיו הג"ל, דאליכ, קשה ממני"פ: אם יפרש הרמב"ן "המציא" לשון מציאה, א"כ מרוע השג על הרמב"ם? ולמה לא העיר הרמב"ן כי דברי הרמב"ם נובעים ממקור הגמ' דעיו הג"ל? ואם יפרש "המציא" לשון הוצאה, על שוכה שהוציא בשונג וכנ"ל, א"כ תקשה עד דברי עצמו וכנ"ל?!

[ואם אמנם כי המניא (שם סי' רס"ו, ס"ק יחיד) העיר מהגמ' דעיו הג"ל, וכתב לחזק בין שוכה, למוד, ועיי', דנה מלבד כי תדענו דחוק מאוד, דאן כל הדבר והוכחה כלל לדבריו, דהא והתם מירי בשוכה סתם, ומנ"ל לחלק כזה, וכמש"כ גם בספר "אליהו רב"א כנ"ל ועיי', מלבד זה כבר השג בספר "דגול מרבה" שם על המניא, ועיי' ואכמ"ל]. —

אמנם בכל זאת קשה מאד בעיני לומר כי נעלם מהרמב"ן והרשב"א וכל החולקים עד הרמב"ם ז"ל דין הגמ' דעיו הג"ל! ובעבור כיו עלה על לבבי כי גם שני

[illegible]

הנה אשר נתברר לנו כיון גל בענין לפרש פי אחד וחדש בע"ה בדרך
הנני תני תל, דאמר גיורא אכר: לא מינפרי יהודאי שבתא, דאי מינפרי שבתא,
הוה כח קא כחבחי בשוקא, בתמיה? ויולי: על איתם יהודים שהחשך להם
לדבר בשבת בן השמשות ואין לפניהם נכרי או חמור, ודבר זה הלא הוא מצו,
ולא יתכן שלא יאדע כן, ואם נאמר דמנפרי יהודאי שבתא, הלא היה כן תראוי, דמי
שהחשך לו בדרך בבין השמשות שינה כיוס בשוק, כשאין לו נכרי וחמור, והנכרים
בבין השמשות המונחים בשוק בשבת, וכיון דלא קמשתבחי כיוס בשוקא, ע"כ היהודים
בבין השמשות את השבת, ונושאים לביתם בעצמם בשבת! וע"ז אמר דלא ידעי
הנכריה לן כרי יצחק — דאמר בשבת שם (דף קנ"ב ב') דאיכא עוד תקנה אחת
ללא רחי מלחיה — דמוליכו לכיוס פחות פחות מדיא, כשהחשך לו בדרך, וא"כ
היה כח נפרי יהודאי שבתא: ואיירי הגמ' התם בע"ז נ"כ במי שהחשך לו בדרך,
וע"ז יצחק בע"ז תל' הוא מכש סדך דר' יצחק בשבת תל', ולכך קאמר התם
בין הנכרים לא הוה ידעי מדיא תקנתא דר' יצחק, משום דגם בשבת שם אמרינן
ללא רחי מלחיה לתקנתא זו, ולכך לא נתפרסם הדבר אצל הנכרים, ולא איירי
בזה התם בע"ז בענין, מציאה' אף לא בענין, הוצאה' מרה"י לרה"י, ולפי"ז נסתר
בין חסידים של הגאונים תל' בדרך גמ' דע"ז תל', לפי נוסחת כל הראשונים
תל', וא"כ כן שפיל היסוד ממילא נסתר כלל הבנין, ונסתם המקור לדברי הרמב"ם
בדף קנ"ב דע"ז תל', כי מעתה אין כל רמו הוכחה לדבריו ול מהתם, וא"כ יפה
היה המבטם דל לחכמי לונלי, כמו שהשיב להם בתשובתם, ולא שטת כלל
הנכריה דל תבין דע"ז תל' כאשר יבאו וחשבו גדולי המתכבדים והמבקרים והאחרונים,
לדבר נסתר גם וכלל תודש של המבקרים, בדרכי הרמב"ם זל"ל! —

בן זמננו, וכל החולקים על הרמב"ם בל נעלמה מהם הנבי' בעו' ד'ם לנפשו, והנה הנוסחא שם כמו לפני הרמב"ם, וכנ"ל ע"כ לא זכרנוה' על לשונם, לא הרמב"ם ו'ל בתשובתו, אף לא כל הפוסקים החולקים. וזו הנה' מהפלא על כל האותם ו'ל וביותר על המבקרים.

האחרונים שלא העירו ולא הרגישו בכך? ועתה דברי הרמב"ם ז"ל הראשונים גם האחרונים קיימים!*)

מרדכי ראבינאוויטץ מסקירל.

פשט התוספתא סוף ברכות

(א) בקשתי את שאהבה נפשי למצוא פשט נכון על התוספתא סוף ברכות ומצאתי בבית תלמוד מחברת א' לזרש אייר שנה ב' צד 30 שם מובא הגדה נכונה מהגר"א בראשונה נשתכחה ידיעת שם המפורש וכי ע"כ הוהב והנה אמרתי דבר נחוץ הוא לחקור, לחפש, ולבאר, באזהר וזמן התירו חוקים לאמר בין שיחת פטפטיא בישין, שם המפורש, ונראה לי, אם נעיין במשנה שם בפרק הירואה, נמצא שתי תקנות ביחד, התקנה הראשונה שהיו אומרים כן העולם ועד העולם, והתקנה השנייה שהיא שואל את חברו בשם והנה התקנה הראשונה היתה ע"כ נגד המאמינים המשיחיים הנקראים, וידענקריסטען אשר האמינו, כי כבר המשיח בא, יען הגרס' הנכונה היא לא כשמצאים אגחנו במשנת גמרא שלנו, משקלקלו הצדוקים' אלא עקר הגרס' היא כמו שנמצא במשניות דפוס ווילהערמסדארף, משקלקלו המינים' והתוספתא העד הנכון לאמיתת גרסת המינים, ולא כמו שכתב החכם יאסט בספרו קורות דברי הימים צד 224 שנוסחת הברכה כן העולם ועד העולם היתה מתחילה נגד כת הצדוקים, ועתה הגרסא הנכונה "ומינן" נלה לנו הסוד באזהר זמן ייסוד התקנה כן העולם ועד העולם והזמן ההוא כמו ג"כ שנה אחר תרבן בית שני בימי בר כוכבא, כאשר נחמו היהודים נגד לגיוני קיסר של רומי אדריינוס, בזמן הזה מצינו שגם ר' עקיבא האמין להשמועה, כי הבר כוכבא המשיח האמת, לזאת נסע בארצות אי לעזר לב עם ב"י, למען יפרקו עול מלכות רעמער מעל צואריהם, בעת ההיא היה אהבה אחוות ורעות בין בני ישראל, כולם התאו תאוה כאיל הערוג על אפיקי המים, שיבנה בית המקדש במהרה על כן כולם באיש אחד עמדו נגד מערכות רומי, וכולם מרדו נגד אדריינוס קיסר, יען שלא שמר מוצא שפתיו, שיתן להם רשות לבנות בית המקדש בעת ההיא היתה התורה כרובה ומנוחה בקרן זוית, כי אמרו עת לעשות לה' הפרו תורתך' וכל בקשתם לנקום נקם באדריינוס, אשר כקוץ היה בעיניהם, יען כזבן גדול היתה בתחילה נדר שיתן להם רשות לבנות בית המקדש, ולבסוף חזר בדבורו, הנד וחזר והגיד, אשר לא יאות למלך הען אבל המינים, אף אם עול הרומיים כבדה על שכמם והרומיים שונאים גדולים היו גם למינים ר"ל וידענקריסטען בכל זאת לא אבו לשלוק חרבם נגד הרומיים, יען לא רצו לעזור את בני ישראל, והיו יראים אם הרומיים יקשרו ביד ישראל, במהירות יבנו המקדש, והוא נגד דעתם ואמונתם, כי הם האמינו במשיחם, אשר אמר כי אין צורך

(*) אף שאין מדרגו בבית תלמוד להאריך בפלפולים יצאתי במאמר הזה תוך מדרגי מסני טעמים. האחר, מפני שסוף סוף אין המאמר נאמר על דרך בעלי פלפול של חבל כי אם בדרך בקרת ישרה ונאותה לפי טבע הענין שמדבר עליו. והשני והוא העיקר מפני שסתם מסקנת המחבר יצא לנו אות חדש כמה גדולים טעשו וידינו הרב רבי רפאל נסע ראבינאוויטץ אשר מעל ועשה בספרו דקדוקי סופרים, בראותנו כמה נתחבטו חבל גדולי הרבנים בסוגיא דע"ז הג"ל והתנינו להעמיד השערות וסברות וכלן לחנם מפני שלא ידעו י"י הראשונים שהיא כתי' הכתי' סינבען, וזאל ה' להחזיק ידו וכחו, ויאר עיני לומדי תורתנו לזאת מה רב טוב צפון במעשה הגדול הזה וכי חובבה היא על כל אורחי חכמתנו לתסוך זה הרב הנכבד כיבלת ידם ויותר מכדי ויכלתם למען יבצע המחבר מעשרו לזכות את ישראל.

(המערך).

